

การจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร*

THE MANAGEMENT OF SUB-DISTRICT PUBLIC TRAINING UNIT IN KAMPHAENGPHET PROVINCE

พระครูอาทรวชิรกิจ (มานะ ฐานิสโร), พระมหาสุนันท์ สุนนโท, สุรพล สุยพรหม

PhrakhuAthornvachirakit (Mana Thānissarō), Phramaha Sunun Sunando, Surapon Suyaprom

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: phrakhuathornvachirakit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา วิเคราะห์องค์ประกอบและนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และจากผู้มีส่วนร่วมในการการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะกจำนวน 14 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ ผลการวิจัยพบว่า 1. ประธานหน่วยและคณะกรรมการของหน่วยบางแห่งอยู่คนละพื้นที่คณะกรรมการขาดความรู้ความเข้าใจในการฝึกอบรม ไม่มีแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจน 2. องค์ประกอบการจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลมี 5 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านการสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น 2) ด้านการเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยงาน 3) ด้านการเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า 4) ด้านการเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข และ 5) ด้านการเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร 3. แนวทางการพัฒนา คือ มีการวางแผนการดำเนินงาน การตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไขในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน

คำสำคัญ: การจัดการ; หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล; การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

Abstract

Objectives of this article were to study the problems, to analyze the elements, and to present the guidelines for the development of the public training units in the Kamphaeng Phet Province, using qualitative research method, collecting data from 25 key informants by in-depth-interviewing and from 14 participants in focus group discussion and analyzed data by descriptive interpretation. Findings were as follows: 1. The unit headman and the

* Received February 2, 2020; Revised March 16, 2020; Accepted March 27, 2020

committee of some units were at different areas. The committee lacked knowledge and understanding of training. There were not clear guidelines. 2. The components of the district public training unit management were composed of 5 components, namely: 1) assistance and support for local people, 2) the center of coordination between monasteries, villages and departments 3) the center of all people's ideas, 4) power center for village protection for peace and 5) The information center 3. The guideline for development was found that there should be operational plans, monitoring and improving the development of people's quality of life.

Keywords: Management; Sub-District Public Training Unit; Buddhism Propagation

บทนำ

ประเทศไทยยังมีวัดในพระพุทธศาสนาจำนวนมาก ที่สามารถใช้เป็นสถานที่พัฒนาจิตวิญญาณของประชาชนได้ปีละหลายล้านคน หากวัดนั้นๆได้รับการพัฒนาให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมเป็นศูนย์กลางของชุมชน สามารถดึงดูดใจผู้ที่ผ่านมาให้มีความรู้สึกว่ามีมีความสุขที่สัมผัสได้ วัดจึงน่าจะเน้นบทบาทสนองตอบเป้าประสงค์ของพุทธศาสนิกชนที่ชัดเจนออกมา ในฐานะผู้ให้ที่พึ่งทางกาย ทางใจ ที่ไม่เพียงพัฒนาด้านวัตถุและศาสนสถานเท่านั้น แต่ต้องครอบคลุมไปถึงการพัฒนาด้านอื่นๆอีก เช่น ด้านบริหาร ด้านศาสนบุคคล ด้านการศึกษาอบรม ด้านศาสนสมบัติและด้านการสาธารณสงเคราะห์ (กรมการศาสนา, 2544) วัดจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า เพื่อเรียกความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนกลับมาเหมือนกับในสมัยก่อนๆ

มหาเถรสมาคม โดยความริเริ่มของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินธรมหาเถร ป.ธ.9) วัดสามพระยา ให้ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลัก 5 ประการคือ 1. เพื่อสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตั้งอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองได้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ 2. เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยงานในการที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าในทุก ด้าน เช่น ช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหรือไปขายแรงงานที่อื่น ช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับภูมิปัญญาของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนมีศีลธรรมซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาด้านอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยกันพัฒนาอาชีพโดยเฉพาะอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายที่เราเรียกกันว่าสัมมาชีพ ทั้งนี้เพื่อที่จะหารายได้มาพัฒนาครอบครัว หมู่บ้าน และสังคมที่ตนอาศัยอยู่โดย

ไม่เลือกงานหนักเอาเบาสู้ยึดคิดว่าคนขยันย่อมหาทรัพย์ได้ 3. เพื่อเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า กล่าวคือใครมีความคิดอะไรที่เป็นประโยชน์สร้างสรรค์ที่จะนำมาพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรืองให้มาแสดงออกที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เข้าทำนองที่ว่า ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ จะนำชาติให้เจริญ 4. เพื่อเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุขช่วยกันปกป้องพิทักษ์รักษาชีวิตและทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นโจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย หรือภัยอื่น ๆ ให้ทุกคนนอนตาหลับ เข้าทำนองว่า ถึงคราวมีทุกข์ ช่วยกันแก้ไข ถึงคราวสุขสบายก็ไม่ตกอยู่ในความประมาท 5. เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารของทางราชการจำเป็นจะต้องรับทราบอย่างทันทั่วถึงตรงไปตรงมายุคนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง จะทำให้เราเข้าใจสถานการณ์ของบ้านเมืองไม่ถูกต้องและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาไม่ถูกต้อง (พริ้ง เจริญ, 2546)

ปัจจุบันประเทศไทย มีตำบลฝ่ายอาณาจักรหรือฝ่ายบ้านเมือง จำนวน 7254 ตำบล (กรมการปกครอง, 2561) มีวัดที่เป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลจำนวน กว่า 6500 วัด (กรมการศาสนา, 2544) ครอบคลุมเกือบทุกตำบลฝ่ายบ้านเมือง ซึ่งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลนั้นอนุวัตตามเขตการปกครองของฝ่ายบ้านเมือง ในแต่ละตำบลของฝ่ายบ้านเมืองที่มีวัดตั้งอยู่ ตามระเบียบระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2546 ให้เจ้าคณะตำบลเสนอวัดใดวัดหนึ่งขึ้นเป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล โดยมีเจ้าอาวาสวัดนั้นเป็นประธานหน่วยอบรมประชาชนโดยตำแหน่ง (กรมการศาสนา, 2545)

หน่วยงานอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร บางหน่วยไม่สามารถจะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ได้เนื่องจากขาดปัจจัยหลายประการ เช่น บุคลากรและอุปกรณ์ที่จะมาสนับสนุนในการดำเนินงาน ขาดการประสานกับองค์กรและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีเครือข่ายโยงใยทั่วประเทศ เพื่อช่วยวางแผนในการทำงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปัจจุบันจังหวัดกำแพงเพชรมีวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย จำนวน 621 วัด ที่พักสงฆ์ จำนวน 114 แห่ง เป็นวัดที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลจำนวน 78 หน่วย เป็นวัดที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง จำนวน 15 วัด วัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น จำนวน 5 วัด วัดที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลดีเด่น นั้นมีรูปแบบการจัดการที่ชัดเจน 5 ประการ เช่น มีระเบียบการปกครองพระภิกษุสามเณรที่ชัดเจน เป็นต้น แต่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชรไม่มีรูปแบบการจัดการหน่วยที่ชัดเจนแน่นอน จึงเป็นเหตุให้วัดอันเป็นที่ตั้งของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลไม่มีการพัฒนาเท่ากับวัดพัฒนาตัวอย่าง

ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินธรมหาเถร ป.ธ.9) วัดสามพระยา ผู้ริเริ่มให้ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลมาเป็นแนวทางในการวิจัย

ในครั้งนี้ 5 ด้านคือ 1. ด้านการสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น 2. ด้านเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยงาน 3. ด้านเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า 4. ด้านเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข 5. ด้านการเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร บูรณาการกับหลักธรรม 8 ประการ ได้แก่ 1. ศีลธรรมและวัฒนธรรม 2. สุขภาพอนามัย 3. สัมมาชีพ 4. สันติสุข 5. ศึกษาสงเคราะห์ 6. สาธารณสงเคราะห์ 7. กตัญญู กตเวทิตาธรรม 8. สามัคคีธรรม (พริ้ง เจนนี, 2546) และหลักการควบคุมคุณภาพ 4 ประการ คือ Plan (วางแผน) Do (ปฏิบัติตามแผน) Check (ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน) Act (ปรับปรุงแก้ไข) (Deming, 1995)

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการจัดการของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลที่มีผลงานดีเด่นของแต่ละอำเภอ ว่าแต่ละหน่วยนั้นมีรูปแบบการดำเนินงานอย่างไร ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางส่งเสริมสนับสนุนให้วัดที่เป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลได้มีรูปแบบในการจัดการพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และเพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตามมติของมหาเถรสมาคมทั้ง 5 ประการ คือ 1. เพื่อสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น 2. เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยงานต่างๆ 3. เพื่อเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า 4. เพื่อเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข 5. เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร (กรมการศาสนา, 2545) ให้วัดซึ่งเป็นที่ยอมรับของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลมีรูปแบบในการดำเนินงานเพื่อให้เป็นที่พึงทางด้านจิตใจและด้านวัตถุของประชาชนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของบุญทัน ดอกไธสง (2562) เรื่อง กลไกการขับเคลื่อนศักยภาพขีดความสามารถของผู้สูงอายุโดยบูรณาการหลักพุทธธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหา กฤษฏา กิตติโสภณ (2561) เรื่องผู้สูงอายุต้นแบบตามแนวพุทธ: กรณีศึกษาหลวงพ่อดาวบางเปิดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมถึงงานวิจัยของพระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน (2563) เรื่อง การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อวิเคราะห์การจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร” ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ชาธิการที่เป็นประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลดีเด่นระดับอำเภอ กลุ่มข้าราชการสำนักงานวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนา นักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มกรรมวัด กรรมการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและผู้นำชุมชนในท้องถิ่น จำนวน 25 รูป/คน เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการจัดสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 14 รูป/คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สรุปสภาพปัญหาการจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร

ประธานหน่วยและคณะกรรมการของหน่วยบางแห่งอยู่คนละพื้นที่คณะกรรมการขาดความรู้ความเข้าใจในการฝึกอบรมขาดแนวทางในการปฏิบัติไม่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอที่รับผิดชอบไม่มีรูปแบบของการจัดกิจกรรมในการอบรมที่ชัดเจนขาดการจัดกิจกรรมการด้านส่งเสริมในงานการสาธารณสงเคราะห์ให้แก่ ชุมชนและการดำเนินงานหรือดำเนินกิจกรรมขาดความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ไม่มีหลักสูตรและโครงการ ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม ไม่มีการกำหนดเป้าหมายของการฝึกอบรมที่ชัดเจน มุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมช่วยเหลือโครงการที่หลากหลาย เช่น การอาสาช่วยด้านแรงงาน และข้าวของเครื่องใช้ ระยะเวลาในการจัดฝึกอบรม จัดในช่วงวันหยุดเทศกาล หรือ วันสำคัญทางศาสนา ความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบลไม่ค่อยมี อีกทั้งไม่มีการวางแผนงานและการกระจายงานและอนุเคราะห์ส่งเสริมในด้านการสาธารณสงเคราะห์ให้แก่ชุมชนไม่ทั่วถึง ครอบคลุมทุกพื้นที่ การส่งเสริมสนับสนุนจากคณะสงฆ์ และประกอบกับการทำงานต่างวัด ต่างทำขาดความร่วมมือกันทำงาน ทำให้การทำงานไปคนละทิศ ไม่สอดคล้องกันทำให้งานด้านการสาธารณสงเคราะห์ไม่ก้าวหน้าเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

บทบาทความสำคัญของวัดในปัจจุบันเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้านและหน่วยงานในการที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นลดน้อยลงเกือบทุก เช่น ด้านช่วยกันพัฒนา หมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหรือไปขายแรงงานที่อื่นวัดลดบทบาทหน้าที่ความสำคัญในงานด้านนี้ไปมากความสำคัญของวัดเพื่อเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่าก็ลดลง บทบาทความสำคัญของวัดเพื่อเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้ เกิดสันติสุข ลดน้อยและขาด

ประสิทธิภาพมากประกอบ หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น ทำให้บทบาทความสำคัญของวัดหายไป บทบาทความสำคัญของวัดในเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูล ข่าวสารของทางราชการจำเป็นต้องรับทราบอย่างทันทั่วถึงที่ตรงไปตรงมายุคนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสารเรื่องราวต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ปัญหาขณะสงฆ์ในวัดต่างๆ ขาดระบบหลักการต่างวัดต่างทำไม่มีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันทำให้กิจการงานไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรระบบสาธารณูปการ สิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งไฟฟ้า ประปา ห้องน้ำ ห้องสุขา ถนนภายในวัดไม่ได้รับการปรับปรุง เช่นถนนภายในวัดก็เป็นถนนคอนกรีตทั้งหมดเป็นการอำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์ที่ผู้ในวัด และแก่ญาติโยมทั้งหลายที่มาทำบุญไม่เพียงพอ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร อันเป็นสาเหตุให้การดำเนินงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งหน่วย ซึ่งปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้หากทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจัง เมื่อสรุปแล้วปัญหาการจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

2. สรุปองค์ประกอบการจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร

1) ด้านการสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น มีการดำเนินการในจัดหาด้านอุปกรณ์และจัดสถานที่จัดอบรมพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในด้านการให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ด้านการปลูกพืชตามฤดูกาลที่เหมาะสม การทอเสื่อ การจักสาน เป็นต้น มีการจัดอบรมประชาชน ให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อยตามกฎหมายและระเบียบของชุมชน เพื่อความสุขความเจริญของชุมชนและประชาชนเป็นที่ตั้ง โดยมุ่งให้เป็นประชาชนที่ดีของสังคม พร้อมกับการพัฒนาบ้าน วัด และโรงเรียนให้มีความสามัคคีอย่างเข้มแข็ง โดยเชิญวิทยากรด้านกฎหมายมาให้ความรู้ ให้ความอนุเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ

2) ด้านการเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยงาน มีการดำเนินงานโดยประสานงานระหว่างบ้านและหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีกิจกรรมร่วมกันมีการจัดประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อวางแผนงานในการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆ เช่น การจัดให้วัดเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านอาชีพการจักสาน การทอผ้าพื้นเมือง ให้หน่วยงานของรัฐมาจัดตั้งสถานที่ให้ความรู้ด้านวิทยาการต่าง ๆ ตลอดถึงให้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นศูนย์รวมความคิดจากบุคคลทุกภาคส่วนของชุมชนร่วมจัดกิจกรรมร่วมมือกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนจัดกิจกรรมตรวจสุขภาพพระภิกษุสามเณรและประชาชนในแต่ละเดือน และมีวิทยากร

3) ด้านการเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า มีการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง ฝ่ายปกครองหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ มีการวางแผน

ร่วมกัน รวมทั้งการปรึกษาหารือและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ สนับสนุนการค้าขาย วัดก็ให้สถานที่อำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานกันและให้องค์ความรู้และเปิดให้ชาวบ้านได้จัดให้มีตลาดเพื่อแลกเปลี่ยนผลิตผลทางการเกษตร เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในหมู่บ้าน

4) ด้านการเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข มีการดำเนินงานร่วมกับภาครัฐและประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล 5 เพื่อชุมชนสันติสุข การดำเนินการพัฒนาชุมชนให้เกิดสันติสุข การใช้กระบวนการกิจกรรมกลุ่มสนทนาในการเปิดพื้นที่เพื่อให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อลดความขัดแย้งของคนในชุมชน โดยภาคประชาชนมีส่วนร่วม นั้น เริ่มต้นจากการปรับความเห็นในเรื่องของทัศนคติการในการรักษาศีล เป็นสิ่งที่สำคัญและเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว ให้ประชาชนในชุมชนตลอดจนคนในหมู่บ้านที่มีส่วนร่วมในการพิจารณาตั้งใจรักษาศีล 5 โดยพร้อมเพรียงกันเพื่อร่วมสร้าง “ครอบครัวรักษาศีล 5” ที่จะพลังขับเคลื่อนโครงการนี้ไปสู่ผลสัมฤทธิ์ภายใต้มิติทางศาสนาทำให้เกิดชุมชนสันติสุขตลอดไป

5) ด้านการเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร ร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ความสามัคคีในชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างเครือข่าย การเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้มีทางศาสนาในชุมชนสร้างความศรัทธา ความเชื่อมั่นเมื่อขอความร่วมมือจากชุมชน ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งมีส่วนร่วมกับชุมชน ช่วยเหลือชุมชนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาในทุกๆ ด้าน กับทั้งมีการอบรมประชุมผู้นำและชาวบ้านเพื่อเพิ่มเติมความรู้ ความสามัคคี ให้เป็นไปในทางเดียวกัน ทำให้เป็นรูปธรรมดำเนินงานให้วัดเป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่าย โดยมีบ้านเป็นหลักและโรงเรียนเป็นองค์กรสนับสนุนให้กลุ่มมีความเข้มแข็งร่วมด้วย โดยให้เครือข่ายทั้งหมดโยงใยกันทั้งหมู่บ้าน ชุมชนและขยายไปในระดับอื่น ๆ จัดแหล่งเรียนรู้ด้านวิถีชุมชน

3. แนวทางการจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร

1) ด้านการสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น มีการวางแผนการในการดำเนินการในด้านวิทยากร สถานที่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในการให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีการวางแผนอบรมประชาชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อยตามกฎหมายและระเบียบของชุมชน เพื่อความสุขความเจริญของชุมชนและประชาชนเป็นที่ตั้ง

2) ด้านการเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยงาน มีการวางร่วมกับชุมชนในการให้วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ชื่อโรงเรียนชรบาลวิทยาลัยบึง โรงเรียนพัฒนาผู้สูงอายุบึง โดยใช้ศาลาการเปรียญ หรือสถานที่ที่เห็นสมควรในการดำเนินกิจกรรมวางแผนจัดโครงการอนุรักษ์และปลูกป่าในพื้นที่ดินของวัดหรือที่ดินสาธารณะของชุมชน

3) ด้านการเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า มีการวางแผนร่วมกัน รวมทั้งการปรึกษาหารือและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

4) ด้านการเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข มีการวางแผนร่วมกับภาครัฐและประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล 5 เพื่อชุมชนสันติสุข ให้คนในหมู่บ้านที่มีส่วนร่วมในการปวารณาตั้งใจรักษาศีล 5 โดยพร้อมเพรียงกัน

5) ด้านการเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร ดำเนินงานให้วัดเป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่าย โดยมีบ้านเป็นหลักและโรงเรียนเป็นองค์กรสนับสนุนให้กลุ่มมีความแข็งแกร่งเข้มแข็ง

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

สภาพปัญหาการจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ประธานหน่วยและคณะกรรมการของหน่วยบางแห่งอยู่คนละพื้นที่คณะกรรมการขาดความรู้ความเข้าใจในการฝึกอบรมขาดแนวทางในการปฏิบัติไม่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพองานที่รับผิดชอบไม่มีรูปแบบของการจัดกิจกรรม ในการอบรมที่ชัดเจนขาดการจัดกิจกรรมการด้านส่งเสริมในงานการสาธารณสุขสงเคราะห์ให้แก่ชุมชน และการดำเนินงานหรือดำเนินกิจกรรมขาดความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ไม่มีหลักสูตร และโครงการ ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม ไม่มีการกำหนดเป้าหมายของการฝึกอบรมที่ชัดเจน มุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมช่วยเหลือโครงการที่หลากหลาย เนื่องจากวัดลดบทบาทหน้าที่ความสำคัญในงานด้านนี้ไปมากความสำคัญของวัดเพื่อเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่าก็ลดลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระปลัดวรวิญญู อัครชโร (ยอดเพชร) (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยความสำเร็จของวัดขึ้นอยู่กับความเป็นผู้นำเชิงปัจเจกชน สั่งการเพียงผู้เดียวและการมีภาวะผู้นำสูงของเจ้าอาวาส สร้างฐานของความศรัทธา ความเสียสละไว้ก่อน และดำเนินโครงการตามทักษะความสามารถที่มีอยู่เพียงด้านเดียวให้เด่นชัด เจ้าอาวาสต้องมีความเสียสละ มองการณ์ไกล เห็นประโยชน์ของวัดและชุมชนเป็นที่ตั้ง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เข้าใจสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจในปัจจุบันและพิจารณาการพัฒนาในอนาคต

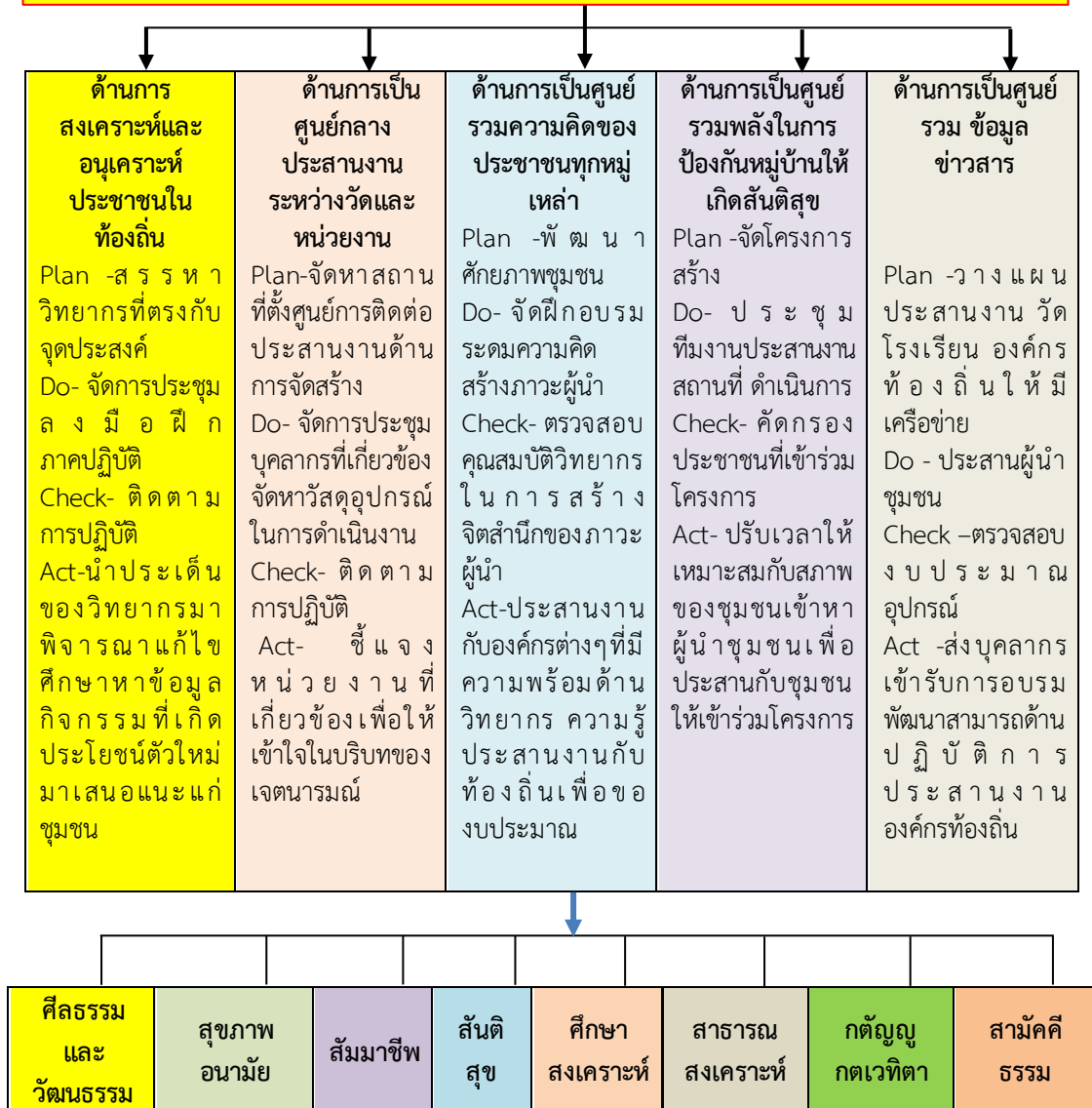
การพัฒนาการจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า 1) มีการสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น 2) พัฒนาศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้าน และหน่วยงาน 3) พัฒนาศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า 4) พัฒนาศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข 5) พัฒนาศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร การดำเนินงานดังกล่าวมานี้ ถือได้ว่าการจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร เป็นไปอย่างสมบูรณ์ตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งหน่วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ คุณ โทษณ์ และเทพพร มังธานี (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรม

ของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ” ผลการวิจัยพบว่า มีการเผยแพร่ธรรมทางวิทยุหรือสื่ออื่น ๆ และจัดให้มีพระธรรมทูตในการเผยแผ่ธรรมเป็นประจำ มีการส่งเสริมให้เจ้าอาวาสเปิดรับความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัดมีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ ๆ มากขึ้น ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอน เข้ามาในวัด เพื่อที่เยาวชนจะได้เข้ามาสัมผัสกับบรรยากาศที่เป็นจริงและจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเป็นประจำ เสริมสร้างกิจกรรมที่ทำให้ไม่เบื่อหน่ายเป็นอย่างดีส่งเสริมการเรียนรู้คู่คุณธรรมเป็นขั้นพื้นฐานเพื่อสั่งสอน เยาวชนให้เป็นคนดีนำความรู้ที่ได้รับจากการเผยแผ่ไปปฏิบัติและใช้ในชีวิตประจำวันได้และทำให้เป็นการสร้างคนดีเข้ามาในสังคม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประทุม อังกูรโรหิต (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สถาบันทางพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์” พบว่า พระภิกษุสงฆ์ นักวิชาการและบุคคลทั่วไปสนับสนุนการทำงานสังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนาตามกรอบของพระวินัยและจารีตประเพณี เนื่องจากสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นการทำเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งที่สวัสดิการของรัฐยังเข้าไปไม่ถึง ทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุญาดา สุนทรสารทูล (2552) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมแก่เด็กและ เยาวชนในเขตปริมณฑลกรุงเทพฯ” พบว่า มีการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนเกี่ยวกับหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัดโรงเรียน ชุมชน ภาครัฐรวมถึงภาคเอกชน เริ่มตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติการ การตรวจสอบการดำเนินการให้เหมาะสมรวมถึงการประเมินผล จัดทำพื้นที่ชุมชนให้มีมูลค่าเพิ่มทางสังคมโดยชุมชนจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์พร้อมทั้งมีครูอาสาสมัครในพื้นที่คอยดูแลและให้คำแนะนำ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กริชพัฒน์ ภูวนา (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข กรณีศึกษา : บ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม” พบว่ารูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขของบ้านดอนมันมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สร้างความสัมพันธ์ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการของชุมชน 2) วิเคราะห์ปัญหาการพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ 3) ทดลองและประเมินผลการใช้ 4) การคืนความรู้สู่ชุมชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิทยา จันทร์แดง (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน” พบว่า การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ดังนี้

การพัฒนาการจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชร

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ที่มา : พระครูอาทรวรชิริกิจ (2561)

จากภาพที่ 1 พบว่า ด้านการสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น Plan สรร
หาวิทยากรที่ตรงกับจุดประสงค์ Do จัดการประชุมลงมือฝึกภาคปฏิบัติ Check ติดตามการ

ปฏิบัติ Act นำประเด็นของวิทยากรมาพิจารณาแก้ไขศึกษาหาข้อมูลกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ตัวใหม่มาเสนอแนะแก่ชุมชน ด้านการเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัดและหน่วยงาน Plan จัดหาสถานที่ตั้งศูนย์การติดต่อประสานงานด้านการจัดสร้าง Do จัดการประชุมบุคลากรที่เกี่ยวข้องจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน Check ติดตามการปฏิบัติงาน Act ชี้แจงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจในบริบทของเจตนารมณ์ ด้านการเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า Plan พัฒนาศักยภาพชุมชน Do จัดฝึกอบรมระดมความคิดสร้างภาวะผู้นำ Check ตรวจสอบคุณสมบัติวิทยากรในการสร้างจิตสำนึกของภาวะผู้นำ Act ประสานงานกับองค์กรต่างๆที่มีความพร้อมด้านวิทยากร ความรู้ประสานงานกับท้องถิ่นเพื่อของบประมาณด้านการเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข Plan จัดโครงการสร้าง Do ประชุมทีมงานประสานงานสถานที่ดำเนินการ Check คัดกรองประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ Act ปรับเวลาให้เหมาะสมกับสภาพของชุมชนเข้าหาผู้นำชุมชนเพื่อประสานกับชุมชนให้เข้าร่วมโครงการ ด้านการเป็นศูนย์รวม ข้อมูลข่าวสาร Plan วางแผนประสานงาน วัด โรงเรียน องค์กรท้องถิ่นให้มีเครือข่าย Do ประสานผู้นำชุมชน Check ตรวจสอบงบประมาณ อุปกรณ์ Act ส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมพัฒนาสามารถด้านปฏิบัติการประสานงานองค์กรท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐ และสถาบันการปกครองคณะสงฆ์ควรสนับสนุนให้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลได้มีโอกาสนำเสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและมีส่วนร่วมในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณพัฒนาชุมชน มีนโยบายให้พระสงฆ์ หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดประชุมสัมมนาประชาชนในชุมชน ให้ประชาชนได้เสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์ที่จะพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

คณะสงฆ์ควรจัดประชุมประจำเดือนในหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลให้ประชาชนได้เสนอแนวคิดทั้งด้านการปกครอง การประกอบอาชีพ การสาธารณสุขและอื่นๆที่เป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาถึงกลยุทธ์การบริหารจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดกำแพงเพชรในยุคประเทศไทย Thailand 4.0
- 2) ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2561). *ข้อมูลการปกครองส่วนภูมิภาคประเทศไทย ปี พ.ศ. 2559*. สืบค้น 20 มีนาคม 2561, จาก <http://www.zcooby.com/2559-thailand-information-number-statistics>
- กรมการศาสนา. (2545). *แถลงการณ์คณะสงฆ์ ฉบับที่ 1/2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2544). *วัดพัฒนา 44*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กริชพัฒน์ ภูวนา. *รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข กรณีศึกษา : บ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- คุณ ไทซัน และเทพพร มังธานี. (2546). *รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2562). *กลไกการขับเคลื่อนศักยภาพชีวิตความสามารถของผู้สูงอายุโดยบูรณาการหลักพุทธธรรม*. *วารสารสหวิทยาการวิจัย ฉบับบัณฑิตศึกษา*. 8(1), 26-32.
- ประทุม อังกูรโรหิต. (2553). *สถาบันทางพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูอาทรวรชกิจ (มานะ ฐานิสโร). (2561). *การจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ในจังหวัดกำแพงเพชร* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดวิญญู อคฺคชโร (ยอดเพชร). (2557). *การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์* (ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ. (2561). *ผู้สูงอายุต้นแบบตามแนวพุทธ: กรณีศึกษาหลวงพ่อดาวบางเปิด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 1(2), 1-15.
- พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน. (2563). *การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี*. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(1), 212-221.
- พริ้ง เจนนี. (2546). *คู่มือการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- วิทยา จันทรแดง. (2554). *การพัฒนาแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐ

ประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สุญาดา สุนทรสารทูล. (2552). *รูปแบบความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชนในเขตปริมณฑลกรุงเทพฯ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Deming, E. W. (1995). *The Massachusetts Institute Technology Center for Advanced Engineering Study*. New York: McGraw-Hill. Out of The Crisis.